

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет української й іноземної філології та журналістики

Кафедра німецької та романської філології

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ
НІМЕЦЬКІЙ МОВІ В ЧАСИ ПАНДЕМІЇ КОРОНА ВІРУСУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконав: студент(ка) 291-М групи

Спеціальності 035.043 Філологія
(германські мови та літератури
(переклад включно) перша -
німецька)

Пахомова Марія Олексіївна

Керівник: кандидат філологічних
наук, доцент Ковбасюк Л.А.

Рецензент: Доцент Зуброва О.А.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА РОБОТИ	7
1.1. Когнітивна лінгвістика в сучасному мовознавстві та її здобутки	7
1.2. Поняття «концепт» та його структура	14
РОЗДІЛ ІІ. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ МЕДІА	23
2.1 Особливості функціонування в німецькій публіцистиці та преси	23
2.2 Структурно-семантична репрезентація концепту	28
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТОК А	43

ВСТУП

Пандемія, яка сталася через COVID-19, принесла зміни в усі сфери людського життя. Значні зрушення сталися в багатьох сферах, зокрема у навчанні. Міністерства освіти багатьох країн виявилися неготовими в технічному плані, а здобувачі освіти та викладачі мали продовжувати навчальний процес та пристосовуватися до нових умов. Такі стрімкі та кардинальні змінення відобразилися і в ментальності людей, зазнали перетворень уявлення та образ про освіту й навчання. У цей же період з'явилося багато термінів, що характеризують нові явища. Їх активно вживають сучасні видатні газетні видання, з якими є змога ознайомитися через інтернет. Наше дослідження присвячене проблемі вербалізації концепту НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові в часи пандемії корона вірусу.

Питаннями когнітивної лінгвістики та проблемою визначення концепту висвітлено у роботах таких українських та зарубіжних науковців, як О. О. Селіванова, А. П. Загнітко, А. М. Приходько, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, М. Шварц, Д. Герартс, М. Джессен, Й. Бломберг, праці яких становлять теоретичну базу даної кваліфікаційної роботи.

Концепт НАВЧАННЯ є нагальним не тільки в німецькій мові. Його досліджували в українській мовній картині світу О. Дзюбенко, а Ю. Громик, О. Семенов звернулися до дискурсивного аспекту концепту Освіти в українській та польській мовах.

Актуальність нашого дослідження зумовлена сталим зростання кількості лексичних одиниць, що характеризують концепт НАВЧАННЯ, додаючи до нього сучасні та нагальні питання.

Зв'язок роботи з науковою темою кафедри. Наукова робота відповідає профілю дослідження, що проводиться кафедрою німецької та романської філології в межах наукової теми: «Структурно-семантичний та комунікативно-дискурсивний аспекти дослідження мовно-

мовленнєвих одиниць німецької та романської мов» (державна реєстрація 0121U110816, затверджено на засіданні кафедри протокол № 8 від 05.2021 року).

Метою даної роботи є висвітлення особливостей вербалізації концепту НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові в часи пандемії корона вірусу.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) розглянути основні здобутки когнітивної лінгвістики у сучасному мовознавстві, висвітлити напрямки, завдання та підходи;
- 2) Окреслити сучасне тлумачення терміну «концепт», його характеристики та структуру з позиції когнітивного мовознавства.
- 3) здійснити спробу побудови структури концепту НАВЧАННЯ з включенням до неї лексичних одиниць, що вербалізують концепт.
- 4) Визначити основні функції концепту НАВЧАННЯ функціонування в німецькій публіцистиці та преси.

Об'єктом дослідження є концепт НАВЧАННЯ у сучасній німецькій мові.

Предметом поданої кваліфікаційної роботи є особливості лексичні та структурні особливості лексичних одиниць, що вербалізують концепт НАВЧАННЯ.

Матеріалом дослідження слугували 50 лексичних одиниць, відібрані методом суцільної вибірки сучасних німецьких словників Duden, Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Leibniz-Instituts für Deutsche Sprache, Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache.[15-17]

Для досягнення мети дослідження використовувалися такі методи: емпірико-теоретичній, загальнонауковий методи, який передбачав

опис сучасного стану когнітивної лінгвістики та терміну концепт, також систематизацію лінгвістичних наукових джерел для з'ясування розробленості проблеми. У проєкті ми звернулися до методу компонентного аналізу при вивченні лексичних одиниць, що вербалізують концепт. Одним із провідних методів виступив лексикографічний аналіз обраних лексичних одиниць, який допоміг представити обраний концепт.

Наукова новизна роботи полягає у спробі висвітлити концепт НАЧАННЯ в сучасній німецькій мові в часи пандемії корона вірусу.

Теоретичне значення дослідження полягає в можливості використання результатів роботи як теоретичний доробок з когнітивної лінгвістики.

Практичне значення дослідження вбачається у можливості застосування результатів та висновків випускної роботи у курсі «Лексикології німецької мови», а також під час викладання курсів з усної та писемної практики німецької мови.

Дана кваліфікаційна робота пройшла апробацію у статті «Напрями в сучасній когнітивній лінгвістиці та поняття концепт», яка опублікована в альманасі ХДУ «Магістерські студії» XXI.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота загальним обсягом сторінки складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, з них ... іноземною мовою та ... українською, емпіричного матеріалу.

У **вступі** ґрунтовно доведено актуальність теми, висвітлено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, окреслено теоретичне й практичне значення роботи, подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У **першому розділі** представлені основні напрями, завдання в області когнітивної лінгвістики, обрано робоче визначення поняття «концепт», подана його структура.

У другому розділі представлена структурно-семантична класифікація, представлене номінативне поле лексичних одиниць, що вербалізують концепт НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові та подані основні функції в німецькомовній пресі.

У висновках узагальнено результати нашого дослідження, висвітлено базові аспекти нашої роботи та встановлено перспективи майбутніх досліджень у цій царині.

Список використаних джерел складається із 44 позицій.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА РОБОТИ

1.1. Когнітивна лінгвістика в сучасному мовознавстві та її здобутки.

Когнітивна лінгвістика як наука використовує мову за для отримання, зберігання, використання знань. Труди в цій галузі описують способи концептуалізації та категоризації мовою реальності та внутрішнього досвіду. [10, с. 365]

Зародження та становлення цієї науки приходить на 1980-ті роки. Значний внесок зробили такі вчені як Дж. Лакофф, Г. Томпсон, Р. Лангакер, Ч. Філімор. У своїх роботах вони керувалися основними припущеннями, які не відповідали панівній в той час поглядам в лінгвістичній теорії.

Сама галузь мовознавства зародилася в США у другій половині 20 століття. Сильним поштовхом виступила нестача техніки для роботи з великими масивами інформації. Вчені виділяють джерела, які допомогли когнітивній лінгвістиці вкоренитися у сучасному мовознавстві. Серед них виділяють комп'ютерну науку, а саме її лінгвістичну складову. Відтворення знань про мову, самостійне формування мовлення та його подальша обробка — це все є завданнями комп'ютерної ланки мовознавства. Другим базисом виступила когнітивна психологія, діяльність якої направлена на опанування людських процесів пізнання таких як пам'ять, увага, сприйняття тощо. Значний вклад привнесла теорія генеративної граматики. Ця галузь науки трактує мову ментальну характеристику граматики мовця. [там само, с. 365-370]

У цей період виник новий підхід до вивчення формальних структур мови: вони розглядалися не як самостійні, а як частина загальної концептуальної системи. Когнітивна лінгвістика трактує мову як

частину загальних когнітивних можливостей людини. Це зумовлює коло інтересів цієї науки. Серед них:

- характеристики категоризації природної мови;
- функціональні принципи лінгвістичної організації;
- концептуальна взаємодія синтаксису та семантики;
- зв'язок мови та думки.

Зазначаємо, що не існує правила, яке б стверджувало б, що когнітивна лінгвістика має вивчати перелічені теми. Для досліджень використовуються різні методи та підходи, які перетинаються, при цьому щодо теоретичного підґрунтя досі ведуться дискусії. Тому можна стверджувати, що когнітивна лінгвістика — скоріше гнучка система, ніж єдина теорія мови.

Ідеї генеративної граматики стали ще одним джерелом когнітивної лінгвістики. Згідно з Хомським, засновнику генеративної лінгвістики, люди народжуються зі здатністю до вивчення мов. Ця здатність була задумана як когнітивно-ізольоване явище, ментальний модуль, і, таким чином, передбачалося існування механізму опанування мовою. Хомський припускав, що механізм опанування мовою не залежить від інших когнітивних здібностей, таких як сприйняття, увага або логіка. Найбільш важливою особливістю механізму опанування мовою є те, що він надає мові специфічну установку універсальної граматики. Основне припущення універсальної граматики полягає в тому, що нескінченна кількість мовних висловлювань може бути згенеровано на основі кінцевого числа правил. Оскільки вона зосереджена на лінгвістичних правилах, генеративна лінгвістика займається переважно синтаксичними правилами.

Лінгвістика в основному займається вивченням синтаксичних закономірностей мов. Передбачається, що основою уявної легкості і швидкості опанування мовою у дітей є універсальна граMATика,

оскільки дітям потрібно лише засвоїти специфічні для їх рідної мови настройки. У підході Хомського основна увага приділяється мовній формі, в той час, як аспект мовного значення ігнорується.

При цьому, когнітивна лінгвістика перечить деяким головним положень генеративної лінгвістики, оскільки, на відміну від генеративної лінгвістики, вона не передбачає, що мова є вродженим ментальним модулем, який функціонує відносно незалежно від інших когнітивних здібностей, але що мова і її розвиток тісно пов'язані з іншими когнітивними здібностями. Центральне місце в галузі когнітивної лінгвістики займає вивчення значення і того, як значення виникає на основі нашого досвіду і взаємодії з навколишнім світом, і, таким чином, як ми надаємо йому сенс. [24, с.18-19]

Когнітивна лінгвістика вивчає мову та її когнітивні функції. Під "когнітивним" розуміється важливість проміжних інформаційних структур при людській взаємодії зі світом. Ця наука зосереджує увагу на природній мові та тлумачить її як засіб організації, обробки та передачі інформації. Мова є для когнітивної лінгвістики сховищем знань про навколишній світ та вона допомагає досягти новий досвід та зберігати данні про старий. [19, с 1-3]

Когнітивна лінгвістика спрямована на моделювання світу і структури мовного пізнання. Уявлення про навколишній світ формується у свідомості людини через відчуття на рівні організації понять або думок. Коли ці уявлення утворюються, вони являти собою відому інформацію у світі.

Основні методи когнітивної лінгвістики можна звести до наступного: збір інформації про світ, яка постає у свідомості людини до опанування мовою; угруповання цих даних в єдину систему; визначення світу у свідомості людини; виявлення уявлення цього образу світу у відповідній мові тощо. Основним об'єктом когнітивної науки є мова. Без мови неможливо зрозуміти природу інших

когнітивних явищ. Через це сформувалася нова лінгвістична парадигма. Когнітивна галузь в рамках сучасної лінгвістики має три цілі, тобто ми вивчаємо природу процесу мислення, його освоєння і застосування.

Основним завданням когнітивної лінгвістики є вивчення когнітивних здібностей людини за допомогою певних методів та інструментів. Аналіз різних мов дозволяє лінгвістам знайти спільні риси, а потім сформулювати загальні правила. Лінгвістика систематично вивчає мовні явища, щоб провести аналогію між аспектами в одному або декількох мовах. Когнітивна лінгвістика досліджує концептуальну систему через мовні явища.[14, с.3169-3170]

Сучасна когнітивна лінгвістика займається розв'язання суперечливих питань щодо репрезентації когнітивних структур та процесів, які залежать від ґрунтовних принципів когнітивної науки, а саме: когнітивізму, модульності та холізму.

Стрімка зміна інтересів та орієнтир на ментальну реальність мовця. Ця галузь мовознавства розглядає людину як істоту зі розумовим потенціалом, який активізується при роботі з мовою. З точки зору когнітивної лінгвістики мова являє собою одну з систем пізнання і її структура є результатом впливу процесів і систем когнітивної обробки або знаходиться під їх впливом. Мова і думка впливають і зумовлюють один одного, утворюючи свого роду "втілене пізнання", яке контролюється певними факторами відповідних областей мозку. [21, с. 176]

Особливе місце в когнітивній науці займає питання організації людського пізнання, дебати щодо якого ведуться тривалий час. Згідно з концепцією модульності, людський розум є комплексом різних здібностей, які можна поділити. Холізм, з іншого боку, стверджує, що розум — це неподільне ціле, яке визначається набором фундаментальних принципів. В останніх лінгвістичних дослідженнях

концепція модульності затвердилася як основний підхід до питання про те, як організовані наші когнітивні здібності. Ця концепція заснована на припущенні, що людське пізнання являє собою складну систему, що складається з різних підсистем, які відрізняються за своєю структурою і функціями визначеними характеристиками, тобто кожна з них підпорядковується своїм законам. Підсистеми функціонують як модулі, тобто кожен модуль як когнітивна система знань має внутрішню структуру, яка не може бути пояснена структурними властивостями іншого модуля. Таким чином, теза про модульність стверджує, що людський розум функціонує відповідно до принципу поділу праці, тобто організований таким чином, що різні підсистеми виконують різні функції. Ефективність і складність нашої поведінки пояснюється взаємозв'язками систем знань. У певних формах поведінки різні системи взаємодіють один з одним.

Структурна модульність може бути вивчена на двох рівнях: зовнішній рівень пізнання стосується складних систем знань, а внутрішній займається організацією цих систем зсередини. Процедурна модульність стосується взаємодії різних модулів в процедурах обробки. Моделі з процедурної модульності припускають, що окремі модулі обробляють специфічну для домену інформацію автономно, тобто без урахування інформації від інших модулів. У той час як більшість когнітивних теорій сьогодні припускають певну структурну модульність, концепція процедурної модульності все ще викликає багато суперечок. Теоретичне переосмислення в психології, яке йшло рука об руку з когнітивними змінами та відходом від біхевіоризму, досягнення в області комп'ютерних технологій і результати в області нейронауки прокладають шлях до всебічного і глибокого аналізу психічних структур і процесів. Розвиток когнітивної науки, що становити собою об'єднання різних дослідницьких дисциплін, мета яких — охопити та пояснити всі аспекти людського

пізнання, сприяє зростанню значущості міждисциплінарної співпраці та наведення мостів між різними дисциплінами. Людина розуміється як складна система обробки інформації. У центрі уваги когнітивної науки знаходиться вивчення придбання, структурування і представлення різних підсистем пізнання. Центральним моментом є обговорення модульного статусу цих різних підсистем.[25, с. 24-35]

Традиційно когнітивну поділяють на три частини. Одним із таких напрямів є когнітивна семантика. Напрямок утворився під впливом когнітивних ідей, які мали орієнтацію на ретельне вивчення мовних побудов. Ці структури функціонують в якості способів утворення та представлення інформації у свідомості носія мови. Тобто відгалуження займається поділом феноменів та досліджує простір у пам'яті людини.

Існує два шляхи щодо сприйняття когнітивної семантики. З одного боку вона є частиною когнітивної науки. З цієї позиції прототипна семантика досліджує та описує засоби концептуалізації терен свідомості. А з іншого боку вона вивчає значення слів та понять. Основним завдання когнітивної семантики являється характеризування структури концептів та має тісні зв'язки з категоризацією [13,С. 293- 294]

Категоризація - розподіл навколишнього та душевного світу людини на певні категорії. Вони містять інформацію щодо сутності існування людини, ставлення до утворених категорій. [3, с. 16]. Виділяють такі різновиди категоріальних прототипів:

- 1) узагальнений приклад;
- 2) суспільний шаблон;
- 3) взірець;
- 4) ідеальне втілення.

Іншим напрямком когнітивної лінгвістики є граматики. При порівнянні когнітивної граматики з когнітивною семантикою, то

перша ближче до прагматики. Вона використовує підхід до вивчення значення з когнітивної точки зору, при цьому має на увазі енциклопедичний підхід до семантики. Основна мета когнітивної граматики полягає в визначенні взаємозв'язку між мовою і мовними відносинами за допомогою використання лінгвістичних засобів розуміння. Основною концепцією когнітивної граматики є символічна особливість цієї граматичної структури. [20, с. 50]

О. С. Кубрякова виділяє базові характеристики когнітивної лінгвістики. Серед них:

- Окреслення специфічного рівня ментальних репрезентацій при зображенні пізнавальних здібностей людини, що треба вивчати незалежно від особливостей людей;
- визнання провідної ролі комп'ютерів для розуміння мозку;
- навмисно усувати фактори, які можуть впливати на когнітивні процеси;
- тісний зв'язок когнітивної лінгвістики з іншими науками;
- засвідчення того, що проблеми та питання порушені сьогодні в когнітивній науці мають довгу традицію. [6, с. 34-35]

Когнітивна лінгвістика розгортається сьогодні в різних частинах світу. Це спричинило різності як в категоріальному, так і в термінологічному апаратах, а також у розумінні та трактуванні базових завдань когнітивної науки. Зазначимо, що у сучасних дослідженнях спостерігається така тенденція: науковці намагаються подати класифікації чинних напрямків, оскільки за для їх реалізації використовуються відмінні методи дослідження концептів. [8, с.10]

Окреслимо основні напрями, що склалися нині:

- Культурологічний напрям (Ю. С. Степанова). концепт вивчається в якості одиниці культури у нерозривному зв'язку з різними науками. Такий аналіз є здебільшого міжгалузевим, до

нього включають не лише суто лінгвістичні науки. При цьому знання про концепт можна отримати не тільки з мови.

- лінгвокультурологічний напрям. (В. І. Карасик, С.Г. Воркачов) Концепти трактуються та розглядаються як одиниці етнічної лінгвокультури. При цьому особлива увага приділяється етнічним значущостям та властивостям.
- Логічний напрям (Н. Д. Арутюнова). При вивченні концептів незначна увага приділяється мовній формі.
- Семантико-когнітивний напрям (О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін). Розуміння концепту можливо лише при ретельному вивченні лексичної та граматичної семантики мови.
- Філософсько-семіотичний напрям. Основа увага приділяється знаковості.

Когнітивна лінгвістика має простір для подальшого розвитку. Це можна побачити через праці українських та закордонних вчених. Так, наприклад дослідники (Palmer, Sinha and Jensen de López , Tomasello) підкреслюють, що емпірична природа когнітивної лінгвістики відноситься не тільки до матеріальних факторів , культурне середовище і соціальна природа мови повинні бути визнані як первинні елементи когнітивного підходу. У сфері корпусних досліджень існує поки незначна кількість ґрунтовних робіт (Gries , Stefanowitsch).

Українські дослідження в області когнітивної лінгвістики зроблені в ракурсі інтерпретації художніх текстів (В. О. Кухаренко), вивчення моделей та фреймів (С. А. Жаботинська), розробка концептуальної ідентифікації вітчизняної лінгвокультури (К. Ю. Голобородько).

1.2. Поняття «концепт» та його структура.

На сьогодні досі ведуться дискусії щодо терміну концепт через те, що когнітивна лінгвістика досить молода наука та має несталий

поняттєвий апарат. Іншою причиною є те, що це поняття широко використовується в лінгвокогнітології. Саме в сучасній науці ми можемо спостерігати вплив антропоцентризму. Вчені прийшли до висновків, що мову також необхідно вивчати лише зважаючи на користувачів. Це означає, що об'єкт чи факт може бути інтерпретований за допомогою різних засобів. Наряду із терміном концепт використовують інші, серед них «поняття», «значення», «категорія». Це свідчить про те, що термін має досить велику кількість ознак та особливостей. [9, С. 46- 47]

В першу чергу ми звертаємося до відомих словникових видань за для пояснення поняття концепт в більш загальному сенсі: 1) начерк, чернетка; ідея, що абстрагована від сприйняття [17]2) щось, задумане у свідомості; абстрактна або узагальнена ідея, висхідна до конкретних прикладів(тут і далі переклад наш).[23]; 3) Формулювання, загальне поняття, думка. [11, С. 275.]

Концепт висвітлюється як психічна та мислиннева одиниця нашого розуміння, що зображає знання людства. Цей термін дорівнює тим розумінням, які люди використовують при мисленнєвій діяльності та відбивають зміст результатів людської діяльності та процесів пізнання світу. Причиною виникнення концептів вважають процес створення інформації про об'єкт. [5, с.89-90].

А. П. Загнідко погоджується з таким терміном, при цьому додаючи, що концепт реконструюється через засоби вербального та невербального мовлення. Тож вслід за А. П. Загнідко ми використовуємо дане визначення як робоче «одиниця ментальних або психічних ресурсів свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання й досвід людини» [3,с.99].

З іншого боку концепт розуміється як основна одиниця інтелектуального коду, що становити собою результат когнітивної діяльності людей та містить в собі знання стосовно предмета, явища,

його інтерпретацію. Концепт може не мати вираження в мові та ця позиція є протилежною до вище зазначеної.[8, с. 25] Схожу позицію має Карасик В. І. відмічає те, що концепт являти собою формування, яке містить в собі інформацію із досвіду людини, яка відкладається в пам'яті уривками. [4, с.33]

Інші науковці тлумачать концепт як явище зі складною структурою, в якому сполучаються певні риси етнопсихологічної оцінки з лінгвокультурними. [9, с. 56].

Відмітимо, що концепт має свої властивості. Базовою є цінність, що ґрунтується на значущості та актуальності. За для перевірки використовуються різні типи аналізів. Так, актуальність можна відстежити в лексичних одиницях, які висвітлюють концепт.

Концепт є складним утворенням, адже входить до складу мови, через яку він вербалізується, пам'яті людей, де він знаходиться, культури народу, що зумовлює його появу. Він характеризується багат шаровістю. при цьому структура феномену не є постійною через зміни в навколишньому світі суспільства та душевного світу людей. Тому до змісту концепту додаються нові одиниці, властивості, а застарілі відпадають.

Наступною властивістю є лімітованість пам'яттю людей. Колективні концепти представлені більш вузько через те, що є утвореннями із концептів окремої людини, яка належить до групи. Ці редуковані форми виникають через відсічення виняткового. Приєднання до організації концепту можливе, якщо частина наявна в пам'яті людини чи колективу.

Пам'ять людини зумовлює довільність та неясність концепту, оскільки мислення людей не підпорядковується традиційній логіці. Простір гуртується вкруг значущої частини свідомості - ядро концепту.

[там само, с. 51-52]

Концепт репрезентується через мовні засоби, які ми можемо виокремити в номінативне поле. Воно має складний багаторівневий характер, містить лексичні одиниці усіх частин мови. При цьому слід зазначити, що не всі концепти мають однаково велике номінативне поле, це залежить від релевантності концепту [8, с. 46-47].

Вчені виділяють основні елементи концепту: образи, інформаційний зміст, інтерпретаційне поле. Одним з елементів, а саме образний елемент є через універсальність предметного коду, що формується завдяки тому, що емоційний образ шифрує концепт. Він створений, по-перше, завдяки органам чуття, що оброблюють довкільну інформацію та відкладаються в пам'яті людини. По-друге, в наслідок фігурального осягнення об'єкта чи феномена.

Мінімальна кількість когнітивних показників, які обумовлюють найбільші відмінності об'єкту чи феномену, що концептуалізується, входять до складу інформаційного змісту концепту.

Межу між інформаційним змістом та інтерпретаційним полем концепту не завжди легко відстежити. Інтерпретаційне поле не є гомогенним, в середині можна вичленити частини, які мають спільні за змістом когнітивні характеристики. При цьому, поле тлумачить чи дає оцінку інформаційному змісту. Стернін та Попова виділяють такі частини:

- Оцінювальна. Сюди належать когнітивні ознаки, які виявляють загальну оцінку, естетичну, емоційну;
- Енциклопедична. До цієї частини входять факультативні риси концепту, що потребують знань отриманих через досвід, навчання.
- Утилітарна. Практичне відношення людей до денотата концепту, застосування його для утилітарних цілей.
- Регулятивна. Визначає що слід\ не слід робити в царині концепту.

- Соціально-культурна. Показує концепт в зв'язці із культурою народу.
- Пареміологічна. Комплекс понять та уявлень про феномени, що виражені в приказках та прислів'ях.

Співіснування когнітивних ознак, що є протилежними, — своєрідна особливість інтерпретаційного поля.[там само, с. 75-81]

Щоб встановити номінативне поле необхідно схарактеризувати мовні засоби, що номінують концепт та його ознаки. Для цього можна, з одного боку, приділити увагу висвітленні лише прямих номінацій, а з іншого, можна не вдаватися до звуження та висвітлити все можливе. Під ключовим словом розуміється така лексична одиниця, яку обравчений як найдеталізованішу номінацію концепту, що вивчається. Зазвичай в ролі такого виступає найбільш розповсюджене, нейтральне за стилем слово. Багатозначність ключового слова буде лише позитивним, оскільки це дасть можливість ширший спектр когнітивних тлумачень. Крім того, краще обирати в якості ключового слова іменник через те, що буде зручніше вибирати схожі та протилежні слова за значенням. Утвердження ядра номінаційного поля може відбуватися через:

- 1) збільшення ключового слова за допомогою синонімів;
- 2) розгляд контекстів, де переважає обраний концепт. в такому випадку виокремлюються будь-які номінації.

Установлення периферії відбувається різними шляхами:

- 1) Вивчення текстів художнього та публіцистичного стилів використовується для добору назрілих, сьогоденних зразків. Дослідник обирає варіанти денотата концепту, його риси, поєднуваність одиниць.
- 2) Наступний спосіб пропонує пошук синонімічних, антонімічних рядів до ключового слова. Ближня периферія містить одиниці з рисами: більша стилістична

забарвленість, широковживаність, майже незалежні від контексту. Дальня ж периферія охоплює протилежні за характеристикою одиниці, багатозначні слова та ті, де комунікативний смисл є побічним.

- 3) Лексичні одиниці, що містяться в периферії, можуть бути виокремлені через аналіз дериваційного поля, що належить ключовому слову.
- 4) Для визначення інтерпретаційного поля можна використати паремії, оскільки вони окреслюють концепт описово. Проте не всі концепти можуть мати значну кількість прикладів фразеологічного характеру.
- 5) Різні види аналізу: стійкі порівняння та номінативи; фразеологічних номінацій; асоціативне поле; [там само, с. 124-130]

У сучасній лінгвістиці фрейм трактується як досить неоднозначне поняття, оскільки його розглядають і як самостійне явище, і як частину концепту. За Словником сучасної лінгвістики фрейм "ті чи ті структури, що репрезентують стереотипні ситуації у свідомості людини та своїм призначенням мають ідентифікацію нових ситуацій, що ґрунтуються на відповідному стереотипному шаблоні; мовне утворення на позначення відповідної стереотипної ситуації як складника певної концептуальної цілісності; будь-яка система мовного вибору; Ф. розглядають у різних аспектах." Когнітивна семантика, як одна із царин когнітивного мовознавства трактує цей термін як концепт, що містить у собі багато компонентів, а фрейм у цьому випадку охоплює данні про шаблонну та стандартну ситуацію.

На сьогодні існує декілька підходів до аналізу та дослідженню концептів- семантичний та концептуальний, до складу яких входять такі базові критерії як ступінь абстрагування та композиційності.

Ступінь абстрагування вживається при дослідженні явищ з високим рівнем абстракції, які притаманні концептуальному аналізу. Феномени з низким показником належать до аналізу семантики. Сучасні науковці все частіше використовують схеми для представлення ознак, які є властивими для багатьох випадків використання знака. Тож, можна вважати, що схема відбиває людський досвід, який після обробки може слугувати для створення та досягнення виразів мови.

С. А. Жаботинська підкреслює, що "якщо для семантичного аналізу досить виявлення переліку елементів, що входять до складу значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні бути співвіднесені між собою і об'єднані в складі деякої концептуальної (схемної) структури." [1, с. 81-83]

Базисом для конструкційної граматики є критерій композиційності. Важливо зазначити, що ці конструкції становлять собою вільне граматичне значення. Вони знаходяться на ментальному рівні в якості єдиної цілісності.

Конструкції становлять собою ідентичністю форми та функції, вони мають власні морфологічні, синтаксичні характеристики.

Ступінь схемності може варіюватися в залежності від конструкції. Мережа інформації та знань утворюється через конструкції, що мають тісний зв'язок із мовою.

Виділяють типи фреймів для створення подібних схем. Вони становлять основу, бо являть спільні принципи для категоризації та об'єднанні даних, які вербалізуються :

- предметний. Особливість даного фрейму полягає у тому, що одне явище описується за різними параметрами (місця, часу, якості тощо). Ці знаки можуть бути суб'єктивно оцінені.
- Таксономічний. Характеризується родово-видовими взаємодіями.

- Посесивний. Посесийний фрейм описує зв'язки пов'язані із володіння чимось. В центрі уваги знаходиться власник та об'єкт.
- Акціональний. На відміну від першого типу, цей різновид фрейму описує кілька явищ чи предметів, що єднаються між собою зв'язками.
- компаративний. Використовує попередній метод як основу, утворюючись для опису тотожності, подібності, схожості.

Огляд теоретичних доробків дозволив окреслити стисло історію розвитку когнітивної лінгвістики, висвітлити імена, які мали значення для становлення науки. Було висвітлено основні джерела знань в когнітивній науці. Таким чином нам вдалося ширше подивитися та окреслити поняття «концепт», виокремити його особливості, із якими погоджується певна кількість вчених. Ми обрали наше робоче поняття визначення терміну «концепт», охарактеризували основні риси та параметри. Матеріали стосовно теорії номінативного поля були представлені та детально описані в роботі.

Отже при дослідженні вербалізація концепту НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові в часи пандемії корона вірусу ми вдавалися як до методів та прийомів суто лінгвістичних, так і до *загальнонаукових* (опис, систематизація) та *емпірико-теоретичних* (синтез та аналіз) .

Для аналізу мовного матеріалу було залучено метод *аналізу концепту*, що трактує це поняття не лише як одиниці когнітивної науки та має на меті розробку побудови, а й висвітлення інтерпретаційного поля.

Метод *компонентного аналізу* також використовується для розчленування позначення слова на складники для подальшого аналізу. Активно застосовувався *метод лексикографії* (лексикографічний аналіз, суцільна вибірка), що сприяв вивченню концепту на основні тлумачного та словника неологізмів.

При вивченні особливостей вербалізації концепту НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові в часи пандемії корона вірусу ми вдалися до номінативного аналізу, який передбачає виокремлення та встановлення ядра, периферій та інтерпретаційного поля.

РОЗДІЛ II.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ МЕДІА.

2.1 Особливості функціонування в німецькій публіцистиці та преси.

Ми обрали для аналізу особливості функціонування лексичних одиниць в німецькомовних текстах, які друкуються в пресі, через притаманність їм певних особливостей: стислість та висока інформативність висловлювань, при виборі одиниць особлива увага приділяється їх доступності для широкого читача через високу популярність онлайн-преси і сьогодні. При виборі газет ми орієнтувалися в першу чергу на авторитетність та розповсюдженість видання. До таких відносяться *Berliner Zeitung*, *Die Tageszeitung*, *Frankfurter Allgemeine*, *Süddeutsche Zeitung*, *Wiener Zeitung*.

Аналіз функції в німецькій публіцистиці і пресі показав, що більшість лексичних одиниць, які відносяться до концепту НАВЧАННЯ вербалізуються через іменники, які в реченнях виконують, переважно, номінативні та синтаксичні, прагматичні функції:

1. НОМІНАТИВНА

*In einem passwortgeschützten Bereich gibt es zusätzlich von den Lehrern selbst gedrehte **Erklärvideos**. [43, 26.03.2020] Ein Beispiel ist die freie Software **BigBlueButton**, die etwa an der Universität Osnabrück für Videokonferenzen im **Coronasemester** zum Einsatz kommt [31, 24. 10. 2020]. Er zeigte Chancen auf, die **Hybridlernen**, auch in Zeiten außerhalb der Pandemie, bietet. [41, 11.12.2020]. Kurz sprach vom größten **"Digitalisierungsschub"**, den es an Schulen bisher gegeben hat". Insgesamt werden dafür 250 Millionen Euro ausgegeben [44, 23.06.2021]. Täuschungsversuche könne die Uni in **Distanzprüfungen** zwar nicht völlig*

*ausschließen; allerdings seien viele der „Take-Home-Prüfungen“ als sogenannte Open-Book-Klausuren konzipiert, die mit Hilfsmitteln bearbeitet werden können und sollen. [33, 09.10.2020] **Hybridunterricht** bewegt sich genau dazwischen, man spricht auch von *Blended Learning* – ein Begriff, der schon älter ist. Es gibt Kollegen, die verstehen unter Hybridunterricht ausschließlich einen solchen, bei dem Schüler, die sich zum Beispiel in Quarantäne befinden, live zugeschaltet werden und digital am Unterricht teilhaben. [33, 21.11.2020]*

У даних прикладах в публіцистичному дискурсі використовуються як одиниці, що вже зафіксовані в словнику (*das Durchschnittsabitur, der Unterrichtsausfall, die Schulschließung*) так і оказіональні словоутворення (*die Distanzprüfung, die Digitallehre, der Distanzunterricht*).

2. СИНТАКСИЧНА

а. Підмета

Іменники, виражені підметом, є не найбільш чисельною групою. В цьому випадку одиниці вживаються з зазначеним чи незазначеним артиклем. *Das digitale Klassenzimmer ist in Corona-Zeiten so wichtig wie nie.*[42,08.09.2021]*Der Digitalpakt Schule, das milliardenschwere Förderprogramm für die Modernisierung der Schulen, kommt trotz der Corona-Krise kaum vom Fleck.*[43,19. 02. 2021]. *Die vergangenen Schulschließungen waren mit hohen Kosten für die betroffenen Schülerinnen und Schüler verbunden: Ganze Bildungslaufbahnen sind aus dem Gleichgewicht geraten.* [44,10.09.2021] *Ein virtuelles Auslandssemester ist nicht Science-Fiction, auch wenn es sich vielleicht so anhört.* [40,11.04.2020]

В публіцистиці можна зустріти використання іменників в якості підмета без артиклей. *Hybridunterricht bewegt sich genau dazwischen, man spricht auch von Blended Learning – ein Begriff, der schon älter ist.* [33, 21.11.2020]

b. Додатка

Найчастіше іменники, що входять до концепту, представлені в газетній пресі додатками в різних відмінках. До давального відмінка (Dativ)належать 45%: *Kurz sprach vom größten "Digitalisierungsschub, den es an Schulen bisher gegeben hat"*. [44, 23.06.2021]Umgekehrt wird ein Schuh daraus: *Es lässt sich kaum mehr bestreiten, dass der nicht intendierte Lerneffekt der Corona-Krise einen durchaus positiven Schub in puncto universitärer **Digitallehre** ausgelöst hat.*[43, 01.08.2020] **Bei einer Closed-Book-Klausur** dürfen Studierende nur auf ihr erworbenes Wissen zurückgreifen, bei einer Open-Book-Klausur dagegen ist es erlaubt, etwa das Vorlesungsskript oder Sekundärliteratur zu nutzen. [43,18. 01. 2021) **Mithilfe einer hybriden Videokonferenz**, bei der etwa die Hälfte der Teilnehmenden vor Ort sein konnte und der Rest per Video zugeschaltet wurde, konnten erste Stimmen zur zukünftigen Verkehrsentwicklung in Oberursel eingefangen werden.*Es gibt Kollegen, die verstehen **unter Hybridunterricht** ausschließlich einen solchen, bei dem Schüler, die sich zum Beispiel in Quarantäne befinden, live zugeschaltet werden und digital am Unterricht teilhaben.* [33,21.11.2020] **In der „Safe School“-Studie**, an der die Frankfurter Virologin Sandra Ciesek mitgewirkt hat, haben 711 hessische Lehrkräfte sieben Wochen lang alle 48 Stunden einen Antigen-Schnelltest mit einem selbst entnommenen Nasenabstrich zu Hause vorgenommen. [33,05.12.2020] **Bei der „Safe School Studie“** handelt sich um eine wissenschaftliche Untersuchung.[33,14.09.2020] Präsenz- und Wechselunterricht, Distanzlernen, Distanzunterricht - das sind nur vier von vielen Schlagworten **aus dem bayerischen Schulchaos**. [43,16.12.2020] Die Lehrerverbände eint eine gewisse Skepsis **gegenüber den Teamlehrkräften**, weil sich dafür auch Interessenten mit Hochschulabschluss, aber ohne Ausbildung für das Lehramt bewerben könnten. [43,16. 08. 2020] **Kinderkrippen und Kindergärten, einschließlich heilpädagogische Kindertageseinrichtungen befinden sich ohnehin bereits im**

eingeschränkten Regelbetrieb mit festen Gruppen und Bezugspersonen. [36, 12.05.2021] *Etwa 95 Prozent der Befragten verbrachten die Krise im Homeschooling beziehungsweise im Distanzunterricht.* [43,25. 08. 2021] *Ein Beispiel ist die freie Software BigBlueButton, die etwa an der Universität Osnabrück für Videokonferenzen im Coronasemester zum Einsatz kommt.*[31,24. 10. 2020] *Distance Learning. Woran es beim digitalen Fernunterricht für Jugendliche hakt . Ausbau zum digitalen Klassenzimmer - Gartenschule Wendlingen legt Medienentwicklungsplan vor* [38, 29.05.2021] *Jugend vom Land hat Europa fest im Blick: Altenahrer nehmen an Onlinekonferenz des Erasmus-Programms der EU teil* [41, 08.05.2021]. Всі іменники при цьому знаходяться після прийменника.

До знахідного відміна (Аkkusativ) належать 19%: *Den im Frühjahr 2020 Hals über Kopf vollzogenen Sprung ins digitale Schulzeitalter habe er damals als "kalte Dusche" empfunden, sagt der Projektverantwortliche fürs virtuelle Lernen am Schulzentrum.* [27, 12.02.2021] *Die Hochschulen hingegen setzen steif auf die Digitallehre.*[33,15.06.2020] *Wenn sie flächendeckenden gleichwertigen Distanzunterricht hätten haben wollen, dann hätten die Kultusministerinnen und Kultusminister das einfordern müssen.* [43, 21.04 2021] *Immer mehr Schülerinnen und Schüler in Berlin trommeln wegen der Corona-Eindämmungsmaßnahmen für das „Durchschnittsabitur“.* [28, 31.3.2020]. *Die Prüflinge hatten sogenannte Open-Book-Klausuren geschrieben, bei denen Hilfsmittel wie Vorlesungsskripte und Lehrbücher zwar erlaubt sind, aber die Zeit für die Lösung der Aufgaben relativ knapp bemessen ist.* [33,26.04.2021] *In Baden-Württemberg wollen Elternvertreter gegen den Unterrichtsausfall an Gymnasien klagen* [42, 17.11.2019]

Речення із родовим відмінком (Genitiv) налічують 13% : *SPD: Sommersemester sollte wegen Corona "Nullsemester" sein* [43, 30.03.2020] *Neben dem Typus der Closed-Book-Klausur, bei dem zusätzlich zu einer Video-Überwachung auch mit Hilfe eines „Safe Exam Browsers“ der Zugriff*

auf Systemfunktionen, Programme und Websites blockiert ist und so weitgehend verhindert werden kann, dass die Studenten unerlaubte Hilfsmittel benutzen, gibt es unterschiedliche Varianten **der Open-Book Klausur**. [43, 14.04.2021]. In den sozialen Medien treffen die Gegner und Befürworter **der Schulöffnungen** recht kontroversiell aufeinander. [44, 13.05.2021] Die Vorlesungszeit **des dritten, vorwiegend digitalen Semesters** ist vorbei. [27, 03.08. 2021]

Додатком у називному відмінку (Nominativ) виражено 16 % одиниць, що входять до змісту речень у пресі: *Das Multitouch Learning Book als digitaler Lernbegleiter im Schülerlabor*. [30, 03.2020] *Pädagogen kritisieren Digitalisierungslücken auch an Schulen in der Region - das muss sich in Zukunft ändern. Der Eingangstest wird in diesem Semester als Distanzklausur, welche mittels Zoom überwacht wird, durchgeführt. Ein Kompromiss ist die «Blended Mobility», wobei man seine Kurse zunächst online in Deutschland beginnt und erst später ins Ausland reist*. [28, 03.09.2020] *Ausbildungsmesse „Karriere“ als Hybridveranstaltung* [32, 06.07.2021]. *So wurde sogenanntes „Zoombombing“ zu einem Phänomen, also das Kapern von Videokonferenzen durch Fremde*. [33, 02.08.2021]

3. ПРАГМАТИЧНА

Інші ж представлені у заголовках до статей, які мають підготувати читача до сприйняття інформації.

- **Didaktik digital: Gute E-Learning-Angebote für Schüler** [28, 25.3.2020].
- *Distance Learning. Woran es beim **digitalen Fernunterricht** für Jugendliche hakt* .
- **Digitale Klassenzimmer – Aufrüstung beginnt** [36, 27.06.2021].
- *Ausbau zum **digitalen Klassenzimmer** - Gartenschule Wendlingen legt Medienentwicklungsplan vor* [38, 29.05.2021].

- *Neues Projekt an der BBS: Kreis Ahrweiler startet in ein **digitales Schulzeitalter*** [41, 03.09.2019]
- *SPD: Sommersemester sollte wegen Corona "**Nullsemester**" sein* [43, 30.03.2020].
- *Zuerst vier Wochen **Halbklassen-Unterricht**: Wie die Zürcher Schulen zum Normalbetrieb zurückkehren sollen* [37, 30.04.2020]
- *Jugend vom Land hat Europa fest im Blick: Altenahrer nehmen an **Onlinekonferenz** des Erasmus-Programms der EU teil* [41, 08.05.2021].

Коли читач переглядає газету, то він шукає цікаву та важливу інформацію для себе на даний час. Тож заголовок має привертати увагу, а також коротко описувати зміст статті.

Тож ці лексичні одиниці можуть функціонувати в реченнях сучасної німецької преси та представлені великою кількістю варіантів. Більшість виконує номінативну чи синтаксичну функції.

2.2 Структурно-семантична репрезентація концепту.

Пандемія корона вірусу має значний вплив на усі сфери нашого життя. В підтвердження цьому Corona-Pandemie було обране "словом року" Товариством німецької мови (GfdS) за 2020 рік. Щороку ця організація обирає слова та вирази, яка мали особливий лінгвістичний вплив на політичне, економічне і соціальне життя. [26]

Вслід за Й. А. Стерніним ми звертаємося до побудови номінативного поля концепту. Зазначимо, що зміст концепту може бути представлений через опис семантики одиниць номінативного поля. Проте цей спосіб дозволяє реконструювати та дати фрагментарний опис концепту, що містить в собі лише комунікативно релевантні ознаки. [8, с. 51-52]

Яскравість та актуальність когнітивних рис є базисом для польового опису структури концепту. Ці ознаки сортуються за

польовими зонами за ступенем яскравості. Результатом такої стратифікації є представлення структури концепту як польової структури, що містить ядро, ближню та дальню периферію, інтерпретаційне поле. В наслідок моделювання польової організації постає словесне або графічне представлення змісту концепту. Ми вдалися до спроби та також зобразили концепт НАВЧАННЯ схематично (додаток А), враховуючи всі елементи зазначені вище. Матеріалом дослідження слугували лексикографічні джерела Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Leibniz-Instituts für Deutsche Sprache [15] та DUDEN.online [17].

Аналіз показав, що концепт НАВЧАННЯ вербалізується в текстах сучасних німецькомовних медіа за допомогою таких **50 лексем та груп лексем**: - **прості лексеми** (*Overzoomed* - Стрес через занадто великої кількості відеоконференцій (з програмним забезпеченням Zoom), *Teamsen* - спілкуватися, працювати, проводити заняття і т.д. через Інтернет (з передачею зображення) за допомогою програмного забезпечення для відеоконференцій Teams, *Lautschalten* – увімкнути звук),

складні лексеми з двох компонентів (*die Digitalisierungslücke*- дефіцит цифрових технологій, *der Digitalisierungsschub* – поштовх до використання цифрових технологій, *die Digitallehre* – цифрове навчання, *die Distanzklausur* – дистанційний іспит, *die Distanzprüfung* – дистанційний іспит, *der Distanzunterricht* – дистанційне навчання, *das Durchschnittsabitur*, *das Coronaabitur* - атестат для вступу до вищого навчального закладу, що видається без випускних іспитів і виключно на підставі успішності за останні два навчальні роки в зв'язку з закриттям шкіл через пандемію COVID 19, *das Hybridlernen* - змішане навчання, *der Hybridunterricht*, *der Wechselunterricht* – змішаний урок, *das Nullsemester*- нульовий семестр, *die Onlinevorlesung* - онлайн-лекція, *die Onlinekonferenz* - онлайн-

конференція, *die Präsenzprüfung* - очний іспит, *das Schulchaos* – шкільний хаос, *die Videoschalte* – відеозв’язок, *der Digitalpakt* - Угода між федеральним урядом і землями про краще оснащення шкіл цифровими технологіями, *der Zukunftscampus* – кампус майбутнього, *der Unterrichtsausfall* – скасування занять, *die Schul-Öffnung* відкриття шкіл, *das Homeschooling* – домашнє навчання, *Videochatten* - відеочат, *die Hybridveranstaltung* – змішаний захід, *das Erklärvideo* – пояснювальне відео, *das Solidarsemester* – семестр солідарності, *Zoombombing* - зум-рейд, *die Coronaferien* – канікули через коронавірус, *die Schulschließung* – закриття шкіл, *das Coronasemester* – семестр з коронавірусом.),

складні лексеми з трьох компонентів (*die Closed-Book-Klausur* - Іспит із закритою книгою, *der Halbklassenunterricht* - Урок в половинному класі, *die Open-Book-Klausur* – іспит з відкритою книгою, *Safe-School-Studie* - Наукове дослідження з використання експрес-тестів на коронавірус серед вчителів (в Гессені), що має допомогти мінімізувати ризик зараження в школах, *der Teamlehrkraft* – штатний вчитель),

словосполучення(*digitale Didaktik* – цифрова дидактика, *digitaler Fernunterricht* - цифрове дистанційне навчання, *digitaler Lernbegleiter* - цифровий навчальний додаток, *digitales Klassenzimmer* - цифровий клас, *digitales Schulzeitalter* – цифрова шкільна епоха, *digitales Semester* – цифровий семестр, *die Blended Mobility* - змішана мобільність, *Blended Learning* – змішане навчання, *die hybride Videokonferenz* - змішана відеоконференція, *hybrides Semester* - змішаний семестр, *virtuelles Auslandssemester* - віртуальний семестр за кордоном, *eingeschränkter Regelbetrieb* - обмежена регулярна робота).

Тож прості лексеми складають 6%, складні із двома компонентами – 60%, складні лексеми з трьома компонентами становлять 10%, та словосполучення – 24%.

Більш детально та ретельно розглянемо складні лексеми в двох та трьох компонентами.

- Nomen + Nomen 50%

die Digitalisierungslücke – Die Digitalisierung+ die Lücke

die Distanzklausur – die Distanz + die Klausur

die Distanzprüfung – die Distanz+ die Prüfung

das Durchschnittsabitur – der Durchschnitt + das Abitur

das Coronaabitur – das Corona+ das Abitur

die Präsenzprüfung – die Präsenz+ die Prüfung

das Schulchaos – die Schule+ das Chaos

der Zukunftscampus – die Zukunft+ der Campus

der Unterrichtsausfall – der Unterricht+ der Ausfall

die Schul-Öffnung – die Schule+ die Öffnung

das Homeschooling - home (engl) das Heim + school(engl) die

Schule

die Coronaferien – das corona+ die Ferien

die Schulschließung – die Schule+ die Schließung

das Coronasemester – das Corona+ das Semester

- Adjektiv+ Nomen 14,3%

die Digitallehre – digital + die Lehre

der Hybridunterricht – hybrid+ der Unterricht

der Digitalpakt ß digital+ der Pakt

die Hybridveranstaltung – hybrid+ die Veranstaltung

- Adjektiv+ Verb 3,6%

das Hybridlernen – hybrid+ lernen

- Verb+ Nomen 7,1%

Der Wechselunterricht – wechseln + Der Unterricht

das Erklärvideo – erklären+ das Video

- Kardinalzahl + Nomen 3,6%

das Nullsemester – null + das Semester

- Adverb+ Nomen 7,1%

die Onlinevorlesung – online+ die Vorlesung

die Onlinekonferenz -online+ die Konferenz 2

- Nomen+Verb 10,7%

die Videoschalte- das Video+ schalten

das Videochatten - das Video+ chatten

Zoombombing – Zoom+boombing

- Affix+Nomen 3,6%

das Solidarsemester- solidar+ das Semester

Трьохкомпонентні лексеми представлені такими видами:

- Verb+Nomen+Nomen 40%

die Closed-Book-Klausur

die Open-Book-Klausur

- Adjektive+ Nomen+Nomen 20%

der Halbklassenunterricht

- Adverb`+ Nomen+Nomen 20%

Safe-School-Studie

- Nomen+Verb+Nomen 20%

der Teamlehrkraft

Розглянемо значення слова НАВЧАННЯ або die Ausbildung німецькою. Тлумачний словник DUDEN містить таке визначення[18,с. 144] - a) das Ausbilden (1 a); das Ausgebildetwerden: die Ausbildung von Lehrlingen; Syn.: Schulung, Unterricht. b) Ergebnis einer Ausbildung. Zus.: Zusatzausbildung. 2. das Ausbilden (1 a); das Ausgebildetwerden: die Ausbildung seiner Fähigkeiten. Syn.: Entwicklung Syn.: Bildung, Entstehung, Entwicklung.

Навчання в часи пандемії зазнало значних змін, які ми спробували виділити у чотири семантичні поля.

Лексеми, що відносяться до **форми навчання**, чисельно представлені (**46%**) в семантичному полі та відображають нові реалії для студентів та викладачів. Змінилася форма проведення навчальних занять: **die Digitallehre** – цифрове навчання, **der Distanzunterricht** – дистанційне навчання, **das Hybridlernen, Blended Learning** - змішане навчання, **der Hybridunterricht, der Wechselunterricht** – змішаний урок, **das Homeschooling** – домашнє навчання, **der Halbklassenunterricht** - Урок в половинному класі, **digitaler Fernunterricht** - цифрове дистанційне навчання, **digitales Klassenzimmer** - цифровий клас. Такі форми проведення навчання стали теж більш актуальними у період пандемії: **die Onlinevorlesung** - онлайн-лекція, **die Onlinekonferenz** - онлайн-конференція, **die hybride Videokonferenz** - змішана відеоконференція, **die Hybridveranstaltung** – змішаний захід. Форми проведення іспитів отримали велику різноманітність: **die Distanzklausur, die Distanzprüfung** – дистанційний іспит, **die Präsenzprüfung** - очний іспит, **die Closed-Book-Klausur** - Іспит із закритою книгою, **die Open-Book-Klausur** – іспит з відкритою книгою. При цьому можливості для навчання у своєму університеті чи за кордоном здебільшого онлайн стали новим відкриттям для отримання досвіду: **digitales Semester** – цифровий семестр, **hybrides Semester** - змішаний семестр, **virtuelles Auslandssemester** - віртуальний семестр за кордоном, **die Blended Mobility** - змішана мобільність.

Навчання у ковідний час має стійку асоціацію з **комп'ютерними технологіями(20%)**. **digitales Schulzeitalter** – цифрова шкільна епоха, **der Digitalisierungsschub** – поштовх до використання цифрових технологій, **der Zukunftscampus** – кампус майбутнього, **digitale Didaktik** – цифрова дидактика, **digitaler Lernbegleiter** - цифровий навчальний додаток, , **die Videoschalte** – відеозв'язок, **Videochatten** - відеочат , **das Erklärvideo** – пояснювальне відео, **Teamsen** - спілкуватися, працювати, проводити заняття і т.д. через Інтернет (з

передачею зображення) за допомогою програмного забезпечення для відеоконференцій Teams, *Lautschalten* – увімкнути звук.

Таке навчання дійсно має і певні *обмеження (20%)* для здобувачів освіти школярів. *eingeschränkten Regelbetrieb* - обмежена регулярна робота, *die Schulschließung* – закриття шкіл, *die Coronaferien* – канікули через коронавірус, *der Unterrichtsausfall* – скасування занять, *die Schul-Öffnung* відкриття шкіл. Зазначимо, що в Германії у зв'язку з обмеженнями на викладання, запропонованими під час пандемії COVID 19, семестр навчання не зараховується. Ці реалії відображають такі одиниці: *das Nullsemester*- нульовий семестр , *das Solidarsemester* – семестр солідарності, *das Coronasemester* – семестр з коронавірусом. У схожій ситуації опинилися й вступники до університетів. *das Durchschnittsabitur, das Coronaabitur* - атестат для вступу до вищого навчального закладу, що видається без випускних іспитів і виключно на підставі успішності за останні два навчальні роки в зв'язку з закриттям шкіл через пандемію COVID 19.

Це привело до проблем, які представлені через технічних *недоліки (10%) die Digitalisierungslücke* - дефіцит цифрових технологій, *der Digitalpakt* - Угода між федеральним урядом і землями про краще оснащення шкіл цифровими технологіями, *Zoombombing* - зум-рейд. А також до психічна невідповідності до нового способу життя та навчання: *Overzoomed* - Стрес через занадто великої кількості відеоконференцій (з програмним забезпеченням Zoom), *das Schulchaos* – шкільний хаос.

На основі аналізу одиниць, обраних методом суцільної вибірки із лексикографічних джерел, які вербалізують концепт Навчання в текстах сучасних німецькомовних медіа, було виокремлене ключове слово *die Ausbildung* (навчання), тому ще воно виражає найбільш загальне та нейтральне значення.

Близькими до ядерного шару є одиниці *der Distanzunterricht, der Hybridunterricht, der Wechselunterricht, der Halbklassenunterricht*. Ці лексеми мають у своєму складі *der Unterricht*, тобто навчання. Ці слова характеризують та подають додаткових ознак ядру. Сюди ж ми відносимо

die Digitallehre, das Hybridlernen – двокомпонентні складні лексичні одиниці, *digitaler Fernunterricht, Blended Learning* – словосполучення, *das Homeschooling* - запозичення з англійської мови, що представляють собою синоніми до вже перелічених одиниць.

До складу ближньої периферії можна, на наш розсуд, додати такі словосполучення як *digitale Didaktik*, що більше відноситься до викладачів та того, які методи вони використовують під час навчання учнів та студентів у ковідний час. Словосполучення як раз називає цей проміжок часу *digitales Schulzeitalter*. Ближня периферія концепту НАВЧАННЯ містить складні іменники на кшталт *die Distanzklausur, die Onlinevorlesung, die Onlinekonferenz, die Hybridveranstaltung, der Zukunftscampus*. Певна кількість слів містить у собі слова *online-*, *Distanz-*, *hybride-*, які теж додають конкретну рису одиницям, вказуючи, яким чином відбувається та чи та частина освітнього процесу. Найбільше концепт НАВЧАННЯ вербалізується через ближню периферію (52%).

Дальня периферія представлена одиницями , що містять наступні компоненти – *digital* - (*der Digitalisierungsschub, digitaler Lernbegleiter der Digitalpakt*), *Corona* – (*das Coronaabitur die Coronaferien*) , - *semester* (*das Nullsemester, das Solidarsemester , das Coronasemester*). Здебільшого це двокомпонентні складні лексичні одиниці, які становлять 26%.

До інтерпретаційного поля відносимо найменшу кількість (17%), до складу яких входять не лише іменники, які переважно стосуються

технічної сторони навчання - *die Videoschalte, Videochatten, das Erklärvideo*, а й дієслова – *teamsen, sein overzoomed, lautschalten*.

Структура концепту відображена в ДОДАТКУ А.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження, присвяченого темі вербалізації концепту НАВЧАННЯ у сучасній німецькій мові, було визначено основні напрямки сучасної когнітивної науки, її специфіку, розглянуто теоретично поняття концепту та встановлено інтерпретаційне поле, досліджено структурно-семантичні особливості одиниць, які вербалізують концепт та висвітлено їх основні функції в німецькомовній пресі.

Аналіз теоретичних джерел дав можливість висвітлити сучасний стан когнітивного мовознавства. Це відносно молода наука, яка при цьому досить швидко розвивається. Цьому сприяли комп'ютеризація, доробки із психології когнітивної направленості, генеративна граматики, а також інтерес вчених по всьому світі. Тож когнітивне мовознавство вивчає виникнення образу в пам'яті людини чи груп людей, а також це утворення окремо.

Як раз таким феноменом і є концепт. Більшість науковці вказує при визначенні цього поняття, що це результат когнітивного пізнання навколишнього світу ,ментальної діяльності людини, який відтворюється вербальним та невербальним мовленням. Кожен концепт має свої властивості: складність побудови, лімітованість, довільність та неясність.

Проведений аналіз лексикографічних джерел поліпшив виокремлення когнітивних характеристик концепту НАВЧАННЯ: форма навчання, комп'ютерні технології, обмеження, недоліки.

Структурний аналіз показав, що до складу концепту входять складні лексеми в двома компонентами, що представлені найбільш чисельно, складні лексеми з трьома компонентами, словосполучення та прості лексеми, які складають найменшу частку.

Щодо номінативного поля, то ближня периферія налічує велику кількість лексичних одиниць, що вказує на розповсюдженість

концепту, широкий синонімічний ряд, що представлено не тільки складними лексемами та словосполученнями, а навіть запозиченнями, які досить органічно використовує німецька мова. Одиниці, що містить цей розділ, мають здебільшого спільні морфемні частини.

Дальня периферія також включає в себе лексичні одиниці з однаковими морфемами. Вони мають відношення до ключового слова, але описують його з іншого боку.

До інтерпретаційного поля ми віднесли найменшу кількість одиниць, які можуть поділяти поле інших концептів, наприклад, технічного характеру.

Одиниці, що вербалізують концепт НАВЧАННЯ в сучасній німецькій мові, широко представлені в сучасних друкованих та медіа виданнях за 2019-2021 роки.

По-перше, їх можна віднести до іменника, як до частини мови, що в реченні, здебільшого, виражений додатком давального відмінка. Інші відмінки також представлені в роботі, але є менш чисельними та становлять 19-13% від загальної маси.

По-друге, вони представлені в заголовках, які, в свою чергу, мають зацікавити, коротко описати зміст статті. Це характеризує лексичні одиниці як досить розповсюдженні та ті, що є нагальними у сьогодення.

Дана наукова робота не вичерпує всього розмаїття порушених проблем у дослідження концептів. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у компаративістиці, проведення психолінгвістичного експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети. В: Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. № 9: Проблеми прикладної лінгвістики – Одеса: Астропринт, 2004. 81-92с.
2. Жаботинская С.А. Культура народов Причерноморья. 2009. № 168. Т. 1. 254-259.с.
3. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. у 3-ти т. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : монография. Москва : Гнозис, 2004, 390 с.
5. Кубрякова Е. С, Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г.. Краткий словарь когнитивных терминов. М., 1996. 197 с.
6. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика, психология, когнитивная наука."Вопросы языкознания". 1994. №4. С. 34-47.
7. Плотнікова Н. Алгоритм аналізу лінгвокультурного концепту. *Studia Ucrainica Posnaniensia*. vol 1: 2013 165-170 pp.
8. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ, Восток-Запад, 2007. 315 с.
9. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми.: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711с.
11. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970—1980. Т. 4. 275 С.

- 12.Форманова С. В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. URL: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235544>
- 13.Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К. : АртЕк, 1998. 336 с.
- 14.Concept as the Main Research Object of Cognitive Linguistics/Kunimzhan Sadirkyzy Abdikalyk and others. International journal of environmental and science eucation.2016. vol. 11 №10, 3167- 3178 p.
- 15.Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Leibniz-Instituts für Deutsche Sprache (IDS), Mannheim URL: <https://www.owid.de/index.jsp> (дата звернення 20.10.2021)
- 16.Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: <https://www.dwds.de/> (дата звернення 20.10.2021)
- 17.Duden Online. URL: <https://www.duden.de/woerterbuch> (дата звернення 20.10.2021)
- 18.Duden.Bedeutungswörterbuch/Dudenredaktion.Bibliographisches Institut:2010.1184s.
- 19.Geeraerts D., Cuyckens H. Introducing Cognitive Linguistics. 2010. URL:<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199738632.001.0001/oxfordhb-9780199738632-e-1>. (дата звернення 20.10.2021)
- 20.Jumanazarov Samandar Urinovich, Aliqulov Jahingir o`g`li, Sharopov Ulug`bek Sharipovich. Cognitive Linguistics and its interpretation in grammar. Volume: 02 Issue:12. 2020 URL: www.journalsresearchparks.org/index.php/IJOT дата звернення 20.10.2021)

21. Komenda-Earle Barbara. Kognitive Wissenschaft und Kognitive Linguistik. Der Paradigmenwechsel, Perspektiven und Grenzen am Beispiel der Phraseologie und Idiomatik. Probleme der angewandten Wissenschaften, 2013, Teil 1, 175 – 188 S.
22. Lemmens Maarten .Cognitive semantics. 2015.90-105pp. URL: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01511838>
23. Merriam Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 20.10.2021)
24. Moiken Jessen ; Johan Blomberg ; Jörg Roche . Kognitive Linguistik. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH & Co. KG, 2018. 353 s.
25. Monika Schwarz. Einführung in die Kognitive Linguistik. 2., überarb. und aktualisierte Aufl. Tübingen: Francke, 1996. 238 s.
26. Wort des Jahres. URL: <https://gfds.de/aktionen/wort-des-jahres/> (дата звернення 20.10.2021)

Список ілюстративного матеріалу

27. Badische Zeitung URL: www.badische-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
28. Berliner Zeitung. URL: www.berliner-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
29. Braunschweiger Zeitung URL: www.braunschweiger-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
30. Das Multitouch Learning Book als digitaler Lernbegleiter im Schülerlabor. №26. März 2020 URL: www.lela-magazin.de (дата звернення 20.10.2021)
31. Die Tageszeitung URL: <https://taz.de> (дата звернення 20.10.2021)
32. Esslinger Zeitung URL: www.esslinger-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)

33. Frankfurter Allgemeine URL: www.faz.net (дата звернення 20.10.2021)
34. Fuldaer Zeitung URL: www.fuldaerzeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
35. Hannoversche Allgemeine URL: www.haz.de (дата звернення 20.10.2021)
36. Leipziger Zeitung URL: www.l-iz.de (дата звернення 20.10.2021)
37. Neue Züricher Zeitung URL: www.nzz.ch (дата звернення 20.10.2021)
38. Nürtinger Zeitung URL: www.ntz.de (дата звернення 20.10.2021)
39. Pforzheimer Zeitung URL: www.pz-news.de (дата звернення 20.10.2021)
40. RedaktionsNetzwerk Deutschland URL: www.rnd.de (дата звернення 20.10.2021)
41. Rhein-Zeitung URL: www.rhein-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
42. Stuttgarter Zeitung URL: www.stuttgarter-zeitung.de (дата звернення 20.10.2021)
43. Süddeutsche Zeitung URL: www.sueddeutsche.de (дата звернення 20.10.2021)
44. Wiener Zeitung. URL: www.wienerzeitung.at (дата звернення 20.10.2021)

ДОДАТОК А

<p>die Videoschalte, Videochatten, das Erklärvideo, Teamsen, eingeschränkten Regelbetrieb, die Digitalisierungslücke, Zoombombing, Overzoomed , lautschalten</p>	<p>der Digitalisierungsschub, digitaler Lernbegleiter, die Schulschließung, die Coronaferien, der Unterrichtsausfall, die Schul-Öffnung, das Nullsemester, das Solidarsemester , das Coronasemester, das Durchschnittsabitur, das Coronaabitur, der Digitalpakt, das Schulchaos</p>
<p>die Digitallehre, der Distanzunterricht, das Hybridlernen, Blended Learning, der Hybridunterricht, der Wechselunterricht, das Homeschooling, der Halbklassenunterricht, digitaler Fernunterricht, die Distanzklausur, die Distanzprüfung die Präsenzprüfung, die Closed-Book-Klausur die Open-Book-Klausur , digitales Semester, hybrides Semester, virtuelles Auslandssemester, die Blended Mobility, digitales Klassenzimmer, die Onlinevorlesung, die Onlinekonferenz, die hybride Videokonferenz , die Hybridveranstaltung, der Zukunftscampus , digitale Didaktik , digitales Schulzeitalter</p>	<div data-bbox="1145 360 1348 1536" style="border: 1px solid black; padding: 10px; text-align: center;"> <p>die Ausbildung</p> </div>